

DOI: 10.15276/ETR.02.2024.1
 DOI: 10.5281/zenodo.11238018
 UDC: 325.14
 JEL: J18, J15, J45

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

MIGRATION POLICY: CONCEPT, ESSENCE, FORMATION METHODOLOGY AND ECONOMIC ASPECTS

Inna A. Semenets-Orlova, Doctor in Science
 in Public Administration, Professor
*Interregional Academy of Personnel
 Management, Kyiv, Ukraine*
 ORCID: 0000-0001-9227-7426
 Email: innaorlova@ukr.net

Oleg O. Pylypchenko, PhD in Economics
*Interregional Academy of Personnel
 Management, Law Firm Olega Pilipchenko,
 Kyiv, Ukraine*
 ORCID: 0000-0003-2424-4918
 Email: officepilipchenko@gmail.com

Received 15.03.2024

Семенець-Орлова І.А., Пилипченко О.О. Міграційна політика: поняття, сутність, методологія формування та економічні аспекти. Оглядова стаття.

Розглянуто сутність поняття «міграційна політика». Зазначено, що для з'ясування сутності міграційної політики слід використовувати системний підхід, що включає дослідження наступних складових елементів: концептуальної основи, регулятивної (нормативної) бази, інституційної структури та інструментів реалізації міграційної політики. Визначення ключових складових міграційної політики дає змогу не тільки розробити та реалізувати ефективну й результативну модель вітчизняної міграційної політики, а й оцінити вплив кожної її складової на різні сфери життєдіяльності держави. В цьому контексті, міграційна політика являє собою комплексно структуровану систему, що містить у собі узгоджені ідеї, цілі, стратегії, а також взаємодіючі з ними заходи, ресурси, механізми, інструменти, які в своїй сукупності дають змогу державі здійснювати регулювання міграційних процесів. Встановлено, що розроблення міграційної політики має враховувати економічні тенденції, демографічні зміни, політичні та соціальні настрої в суспільстві тощо. Усе це вимагає не тільки глибокого планування, а й гнучкості виробленої політики, щоб вона могла адаптуватися до мінливих умов, викликів сьогодення та майбутнього.

Ключові слова: міграційна політика, міграційний процес, міграція, мігранти, державна політика, економіка, економічна реформа, розвиток економіки

Semenets-Orlova I.A., Pylypchenko O.O. Migration Policy: Concept, Essence, Formation Methodology and Economic Aspects. Review article.

Determining the key components of the migration policy makes it possible not only to develop and implement an efficient and effective model of the domestic migration policy, but also to assess the impact of each of its components on various spheres of the state's life. In this context, migration policy is a complex structured system that contains agreed ideas, goals, strategies, as well as measures, resources, mechanisms, and tools that interact with them, which together enable the state to regulate migration processes. Migration processes should be considered as an integral object of the state administration system, which requires the creation of certain conditions for maintaining migration within socially acceptable frameworks, in particular, ensuring both social protection of migrants and representatives of the society receiving migrants. It was established that the development of migration policy should take into account economic trends, demographic changes, political and social attitudes in society, etc.

Keywords: migration policy, migration process, migration, migrants, state policy, economy, economic reform, economic development

Робота держави проявляється через планування, формування та подальшу реалізацію державної політики. З одного боку, державна політика відображає цілий комплекс цілей та завдань, спрямованих на розвиток певних аспектів суспільного життя. З іншого – втілюється у вигляді послідовного управлінського процесу, де ключову роль відіграють органи виконавчої влади. Їхнє завдання – здійснювати організований та регульований вплив на соціально-економічні, культурні та інші сфери діяльності суспільства. Зазначений вплив досягається шляхом активації та застосування в тій чи іншій сфері покладених на ці органи повноважень. Вони використовуються як на стадії планування та формування стратегічних і тактичних планів, так і під час їх подальшого впровадження в життя. Важливу роль у реалізації державної політики відіграє цілеспрямоване використання наявних у держави ресурсів, включаючи умілий перерозподіл суспільних благ з метою досягнення сталого розвитку в різних підсистемах (сферах) суспільства – від економіки та соціальної сфери до освіти та охорони здоров'я.

Формування державної політики в певній сфері зазвичай ініціюється при виявленні в ній проблем, що заважають досягненню ключових напрямків розвитку країни, вирішити які без чітко сформульованої державної політики не видається можливим. З огляду на це, основним завданням такої політики є усунення перешкод, що існують перед державою, у досягненні нею ключових напрямків розвитку. Розроблення державної політики сягає корінням у базові інтереси

суспільства та стратегічні потреби нації, які держава, відповідно до теорії суспільного договору, зобов'язується реалізувати. Також зазначені потреби та інтереси конкретизуються політиками у вигляді ключових принципів і положень програмних документів, які за підтримки широких верств населення надалі впроваджуються на практиці.

Процес вироблення державної політики у своєму складі містить не тільки визначення та формалізацію стратегічних цілей, різноманітних завдань та другорядних цілей щодо досягнення цілей стратегічних, а й комплексний аналіз всіляких стадій, умов і чинників, які впливають на ці цілі. До цього процесу залучені всілякі політичні суб'єкти і групи впливу, чії дії та рішення знаходять відображення у різноманітних документах, як у чинних правових актах, так і в згаданих раніше програмних документах (партійні програми, передвиборчі програми тощо). Неабияка роль у них приділяється і міграційним питанням, які отримують відповіді в міграційній політиці, що має прямий вплив на розвиток держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Взаємозв'язок та взаємодія міграційної політики з іншими видами державної політики на всіх рівнях є тісною та багатогранною. Вона є невід'ємним елементом політики демографічної. Не можна заперечувати близького зв'язку між міграційною політикою та політикою у сфері заробітної плати. Як ключовий аспект національної безпеки, міграційна політика, спрямована на регулювання кількісного і якісного складу міграційних потоків, їх обсягів, параметрів та спрямування, безпосередньо пов'язана з політикою національної безпеки. Зазначені обставини сприяють збереженню в науковому співтоваристві дослідницького інтересу до аналізу та прогнозування тенденцій і динаміки міграційних процесів. Основні аспекти міграційної політики, а також основні фактори, що впливають на міграційну політику держав, були предметом наукових пошуків Л. Абзалової, О. Бабенко, С. Денесюк, С. Мосьондз, Н. Сітнікової, А. Солодько, А. Фетісової, О. Шапоренко, А. Шевцова та ін.

Метою статті є дослідження теоретичних засад та методологічних підходів міграційної політики

Виклад основного матеріалу дослідження

В академічних колах дискусійним залишається питання визначення поняття «міграційна політика». Існує безліч її інтерпретацій, залежно від того, який зміст дослідники вкладають у поняття «політика» та «міграція».

Згідно з поширеною в науковому співтоваристві думкою, міграційну політику, може бути визначено як систему або комплекс визначених державою заходів. Так, С.О. Масьондз розуміє під міграційною політикою комплекс правових, фінансових, адміністративних та

організаційних заходів, з використанням яких держава цілеспрямовано впливає на регулювання міграційних процесів з позицій міграційних пріоритетів, кількісного складу міграційних потоків та їх структури у сфері державного управління [5]. На думку С.Ф. Денесюк міграційна політика є комплексом заходів, які відносяться до сфери публічного управління, і включають процес прийняття рішень, який регульований правовими нормами, контрольований представницькою владою і спрямований на упорядкування міграційних процесів [4]. Схоже розуміння поняття «міграційна політика» знаходить відклик в працях інших вітчизняних науковців. Однак існують і ті, хто обстоює позицію, згідно з якою міграційна політика не повинна обмежуватися виключно системою заходів. Так, на думку О.Г. Бабенко міграційна політика є системою заходів, ресурсів та механізмів, з використанням яких держава і суспільство цілеспрямовано впливають на соціальні переміщення та соціальну мобільність як свого автохтонного населення, так в всіх іноетників [1]. А.Л. Шевцов вважає міграційну політику системою загальноприйнятих на рівні державного регулювання ідей та концептуально об'єднаних засобів, за допомогою яких, перш за все держава, а також її суспільні інститути, дотримуючись певних принципів, планують досягнення цілей, адекватних як цьому, так і наступному етапу розвитку суспільства [8]. О.І. Шапоренко визначає міграційну політику як систему концептуально об'єднаних інструментів, з допомогою яких держава та її соціальні інститути передбачають досягнення цілей розвитку процесів зовнішньої міграції, відповідних перспективним завданням соціально-економічного розвитку суспільства [7]. Ми навели лише мізерну частину наявних у вітчизняному науковому полі трактувань поняття «міграційна політика», але навіть це свідчить про різнобічність аналізованого нами явища, що може бути представлене у вигляді системи заходів, ресурсів, механізмів, інструментів, ідей тощо. Загалом міграційна політика являє собою комплексно структуровану систему, що містить у собі узгоджені ідеї, цілі, стратегії, а також взаємодіючі з ними заходи, ресурси, механізми, інструменти, які в своїй сукупності дають змогу державі здійснювати регулювання міграційних процесів.

Міграційна політика залежно від територіальних особливостей набуває різних форм, відображає різноманіття міграційних процесів і проблем, характерних для різних країн та регіонів. Територіальна диференціація, а внаслідок чого й відмінності в міграційній політиці, є природною реакцією на унікальний набір чинників та умов, властивих кожній із територій, які потребують індивідуального підходу. Міграційна політика прагне до досягнення цілей, які тією чи іншою мірою стосуються економічних, соціальних, політичних та інших аспектів. Наприклад, в економічному

плані міграційна політика може бути спрямована на забезпечення певних територій необхідними трудовими ресурсами, в політичному – на залучення лояльних до влади виборців. Варто зазначити, що мігранти є прямо залежними від системи соціального захисту в державі. Той уряд, який гарантує розширення для мігрантів соціальних програм, за підсумком отримує не тільки їхню умовну лояльність, а також їхні голоси (насамперед йдеться про ті країни, де мігранти одразу мають право брати участь у виборах).

Міграційну політику можна розглядати в широкому та вузькому сенсі. В широкому сенсі міграційна політика:

- є важливим елементом загальнодержавної політики, що визначається устроєм держави, метою, векторами руху, першочерговими пріоритетами та індикаторами належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових та ін. умов її становлення та розвитку;
- являє собою державну концепцію, спрямовану на ефективне управління міграційними процесами, регулюючи їх відповідно до цілей, завдань та поточних потреб загальнодержавної політики.

У вузькому сенсі міграційну політику можна розглядати як політику, що орієнтується на зміну чисельності, складу і напрямку руху, а також, розселення, соціальної адаптації та інтеграції мігрантів, що відповідає поточним і стратегічним інтересам та потребам держави. Як ми бачимо, міграційна політика охоплює різні складові, з яких більшість для підвищення ефективності політики мають розглядатися в комплексі. Загалом міграційна політика передбачає, з огляду на її взаємозв'язок із проведеними економічною, соціальною, демографічною, національною, культурною та ін. політиками, що у своєму управлінні вона має спиратися на комплексний підхід. Комплексний підхід в управлінні міграційною політикою вимагає ретельного різнобічного аналізу демографічних змін, потреби у робочій силі, рівня соціального розвитку країни, економічної складової тощо. В цьому контексті, міграційні процеси мають розглядатися як невід'ємний об'єкт системи державного управління, що потребує створення певних умов для підтримання міграції в соціально прийнятних рамках, зокрема забезпечення як соціального захисту мігрантів, так і представників суспільства, що приймає мігрантів. До того ж важливо враховувати вимоги національної безпеки при регулюванні міграції. У зв'язку з чим управління міграційними процесами можна вважати ключовою функцією міграційної політики.

Для з'ясування сутності міграційної політики слід використовувати системний підхід, що включає дослідження наступних складових елементів: концептуальної основи, регулятивної (нормативної) бази, інституційної структури та інструментів реалізації міграційної політики.

Лише комплексне розуміння зазначених складових сприятиме розробленню та реалізації ефективної та результативної моделі вітчизняної міграційної політики.

Концептуальна основа включає в себе глибоке вивчення процесу міграції, яке ґрунтується на трьох підходах.

Перший підхід передбачає аналіз міграційних процесів з урахуванням як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. Мається на увазі не тільки врахування умов життєдіяльності індивідів, які впливають на міграційні рішення (наприклад, економічні, соціальні, політичні та ін. умови), а й розуміння внутрішніх мотивів індивідів, їх уподобань, прагнень тощо.

Другий підхід приділяє увагу виявленню ключових міграційних проблем, класифікації мігрантів і територій на основі спільних проблемних рис. Зазначений підхід допомагає більш цілеспрямовано й ефективно формувати міграційну політику, даючи змогу розробити стратегії та заходи, які можуть бути застосовані до різних груп мігрантів і територій з урахуванням їхніх особливостей.

Третій підхід акцентує увагу на тому, що міграція населення – це не статичне явище, а динамічний процес, який містить у собі кілька взаємопов'язаних етапів. Підхід наголошує на важливості аналізу вихідних чинників, що породжують міграційні наміри, включно з наявністю різноманітних міграційних факторів та їх спонукаючого впливу на індивіда. До того ж він приділяє особливу увагу процесу переїзду та подальшій адаптації, інтеграції мігрантів у новому соціальному та культурному середовищі. Третій підхід лежить в основі розуміння сутності міграції населення як складного і багатоаспектного об'єкта управління, він дає змогу глибоко проаналізувати та спрогнозувати міграційну поведінку, створити підґрунтя для точнішого й ефективнішого управління міграційними процесами. Не можна не погодитися з тим, що під час розробки і прийняття управлінських рішень у сфері міграції критично важливим є не стільки точне кількісне прогнозування міграційних потоків, скільки глибоке розуміння їх впливу на державу та суспільство у середньо- та довгостроковій перспективах. Аналіз як позитивних, так і негативних аспектів цих впливів дає змогу сформулювати міграційну політику, що буде відповідати не тільки сьогодишнім, а й майбутнім потребам держави.

Формування концептуальної основи міграційної політики являє собою комплексний ступеневий процес, що складається з двох основних етапів.

Перший етап полягає у формуванні стратегічних цілей міграційної політики. Етап є ключовим, оскільки: веде до встановлення головних критеріїв та параметрів для всієї міграційної політики; визначає її головні напрями; дає змогу осмислити взаємозв'язок міграційної політики із загальнодержавною політикою

розвитку. Важливо підкреслити, що міграційна політика тісно переплітається як із внутрішньою, так і з зовнішньою політикою країни, у зв'язку з чим її розробка потребує всебічного підходу. Тому і ставити конкретні завдання, в рамках цієї політики, потрібно структуровано, класифікувавши їх за ключовими секторами і підсекторами. Також не варто забувати, що міграційну політику потрібно формувати, виходячи не тільки з публічних інтересів, а також брати до уваги інтереси приватні. Тільки такий підхід, що ґрунтується на максимальному врахуванні та реалізації як потреб держави, так і потреб індивідів, може надати розвитку суспільства сталого характеру.

Для грамотного формування міграційної політики України необхідно ретельно проаналізувати й систематизувати притаманні їй міграційні процеси, визначити фактори та причини, які виступають їх рушійною силою. Ця вимога зумовлена необхідністю впливу на міграційні тенденції через: усунення вже наявних факторів та причин, які сприяють еміграції; створення необхідних стимулів для імміграції та рееміграції. Ефективне управління міграцією вимагає цілеспрямованого впливу на всі її аспекти, включно з розмаїттям форм міграції, а також широким спектром факторів та причин, що стимулюють або обмежують міграційну активність населення. Фахівці в галузі міграційної політики визнають безліч методів класифікації міграційних факторів, але всі сходяться на думці, що ключовим моментом є прагнення людей до поліпшення якості життя. Під якістю життя в широкому тлумаченні розуміється задоволеність населення своїм життям з точки зору різних потреб та інтересів. Це поняття охоплює характеристики та індикатори рівня життя, умови праці та відпочинку, житлові умови, соціальну забезпеченість і гарантії, охорону правопорядку та дотримання прав особистості, природно-кліматичні умови, показники збереження навколишнього середовища, наявність вільного часу та можливість добре його використовувати і, нарешті, суб'єктивні відчуття спокою, комфортності та стабільності [6]. Як ми бачимо, поняття «якість життя» містить в собі як матеріальні, так і нематеріальні елементи, що сприяють фізичному, психологічному та соціальному благополуччю людини. В контексті розроблення вітчизняної міграційної політики, детальна класифікація всіх компонентів, що сприяють імміграції та рееміграції, набуває особливої значущості.

Безсумнівно, для розроблення міграційної політики важливо визначити насамперед основні фактори, що впливають на мотивацію до переселення. Загалом фактори міграції населення різноманітні та багатоаспектні, відображають як внутрішні виклики країни, так і глобальні світові тенденції. Спираючись на результати, отримані нами під час проведених попередніх досліджень, можна сказати, що економічним факторам, в

основі яких лежить прагнення індивідів поліпшити умови життя, належить чільна роль в міграції населення. Однак слід акцентувати увагу на тому, що в міграційних потоках нашої країни економічні фактори, починаючи з 2014 року, поступово почали втрачати свою домінуючу позицію. Безперервні бойові дії на сході України, втрата контролю над частиною території, повномасштабна війна з Російською Федерацією, що розпочалася в 2022 році, створили умови невизначеності та небезпеки для багатьох людей, змушуючи їх до міграції, як внутрішньої, так і зовнішньої.

З огляду на викладене ми вважаємо, що розробка сучасної міграційної політики має бути відповідною реакцією на виклики, з якими: а) країна вже зіштовхнулася на сьогоднішній день і які призвели до наймасовішої міграції населення України за всі роки її існування; б) країна ще зіштовхнеться в майбутньому. Насамперед ідеться про повоєнні роки, коли на чільне місце має бути поставлено питання про рееміграцію мільйонів українців. Його розв'язання вимагає тісної інтеграції стратегічних цілей міграційної політики в загальнодержавну політику, що визначає як курс розвитку нації, так і задає вектори розвитку країни в середньо- та довгостроковій перспективах.

Що стосується стратегічної мети міграційної політики, то вона має виходити із соціально-економічного розвитку країни, який дасть змогу забезпечити населенню гідний рівень якості життя, подолати негативні тенденції демографічної ситуації (компенсувати природні втрати населення тощо), забезпечити безпеку як населення, так і держави загалом.

Другий етап полягає у формуванні проміжних цілей міграційної політики, спрямованих на розв'язання актуальних проблем, пов'язаних із міграцією населення. Зазвичай проміжні цілі ранжуються залежно від трьох стадій міграційного процесу (підготовка стадія – формування територіальної рухливості населення; основна стадія – процес переселення; завершальна стадія – адаптація, інтеграція мігрантів). Також цілі диференціюють з урахуванням типів міграційних потоків та їхньої спрямованості. Однак слід акцентувати увагу на тому, що реалізація проміжних цілей має бути спрямована на досягнення єдиної стратегічної мети, яку ставить перед собою держава, формуючи міграційну політику.

Залежно від поставлених цілей визначають завдання міграційної політики. Ці завдання охоплюють широкий спектр дій, серед яких найчастіше особливу увагу приділяють наступним:

1. Контроль над міграційними потоками. Включає в себе моніторинг масштабу, географії та кількості осіб, які в'їжджають та виїжджають з України та країн-реципієнтів. Контроль дає змогу визначити баланс, забезпечити керованість міграційних потоків, що вважається важливим елементом забезпечення стабільності та безпеки

держави. Необхідність контролю над міграційними потоками вимагає створення самої контролюючої системи, якість якої безпосередньо впливає на керованість міграційних потоків, робить їх більш усвідомленими та прогнозованими.

2. Регулювання розселення мігрантів. Держава сприяє розміщенню мігрантів таким чином, щоб воно відповідало геополітичним, економічним, соціальним, політичним та ін. інтересам держави.

3. Розвиток почуття приналежності у мігрантів на основі позитивної взаємодії. Полягає у створенні сприятливих умов для інтеграції мігрантів у суспільство, зміцненні взаєморозуміння та взаємопідтримки між місцевим населенням і мігрантами. Багато в чому це завдання реалізується шляхом залучення до процесу управління міграцією неурядових організацій. Небезпідставно вважається, що активна участь громадянського суспільства в цьому процесі істотно скорочує адаптаційний період та сприяє інтеграції мігрантів у нове культурне середовище.

Кожне з наведених вище завдань потребує регулятивної (нормативної) бази, розроблення нових та оновлення вже чинних правових актів, здатних ефективно регулювати міграцію, які б відповідали всім викликам міграційних процесів. В Україні розроблено розлогу і багаторівневу правову систему, спрямовану на управління і регулювання міграції. Особливість вітчизняного законодавства в цій сфері полягає в тому, що воно враховує і визнає важливість міжнародного права, віддаючи перевагу міжнародним нормам і стандартам. Як наслідок, сучасне законодавство України в сфері міграції базується на принципах та положеннях міжнародно-правових документів. Такий підхід дає змогу не тільки забезпечувати дотримання прав мігрантів і впорядковувати міграційні потоки, а й сприяє зміцненню міжнародних відносин, підвищує імідж країни на міжнародній арені.

Крім правової складової, реалізація міграційної політики потребує розвиненої інституційної структури, в рамках якої, для досягнення цілей та завдань міграційної політики, координуватимуться зусилля на всіх рівнях державного управління. Інституційна структура має включати в себе як політичні, так і адміністративні органи, що забезпечить комплексний підхід до управління міграційними процесами. Критично важливо, щоб ця структура мала не тільки чітко прописані в регулятивній (нормативній) базі повноваження та відповідальність, а також була забезпечена засобами та інструментами щодо їх виконання та дотримання. Для реалізації ефективної міграційної політики з позиції інституційної структури необхідні:

1. Централізований орган управління – спеціалізована структура, що відповідає за питання міграції населення. Важливо, щоб цей орган мав у своєму розпорядженні кваліфікований персонал, технічні можливості та достатнє

фінансування для виконання покладених на нього завдань, а також широку мережу регіональних відділень.

2. Розподіл обов'язків. Чіткий розподіл ролей і обов'язків між центральною та місцевою владою, а також громадськими і неурядовими організаціями для забезпечення взаємодії та узгодження дій при вирішенні проблем міграції.

3. Інформаційна система. Розроблення та підтримка сучасної, надійної та захищеної від несанкціонованого доступу інформаційної системи для збирання, зберігання та централізованого управління масивами інформації з різних джерел про міграційні процеси, включно з науково-дослідницькою підтримкою для вибору обґрунтованого управлінського рішення.

4. Навчання та розвиток персоналу. Розробка системи професійної освіти з підготовки фахівців у галузі управління міграційними процесами.

Тільки комплексний підхід дасть змогу створити ефективну інституційну структуру, здатну адекватно відповідати на міграційні виклики, забезпечуючи успішну реалізацію та досягнення поставлених цілей і завдань міграційної політики.

Що стосується інструментів для реалізації міграційної політики, то їхній вибір має спиратися на наявні об'єктивні обставини, характерні для конкретної держави. Управління міграційною поведінкою індивідів передбачає застосування адміністративних, правових, економічних та інших інструментів. Адміністративні та економічні інструменти можуть використовуватися і як стимули міграції, і як антистимули. Яскравим прикладом економічних інструментів є державні інвестиційні програми США, спрямовані на розвиток вітчизняного виробництва. Так, дотації в розмірі 7,5 тис. дол. США, що надаються за кожен електромобіль, вироблений на території Сполучених Штатів Америки, є значним стимулом їх виробництва саме в Америці. Ця політика поширюється також на компоненти та акумулятори вироблені на території США, що підкреслює прагнення країни до зміцнення свого промислового сектору. Такі заходи заохочують європейські іноземні компанії створювати та розширювати виробничі потужності, використовуючи переваги місцевої інвестиційної політики. Ключовим фактором, що полегшує такі рішення, є нижчі ціни на енергію в США порівняно з країнами ЄС, що робить перенесення європейських виробничих потужностей на американську територію економічно вигідним рішенням навіть при відміні наведених дотацій. Все це сприяє не тільки припливу іноземного капіталу до США, а й «витоку мізків» з Європи, бо європейські наукомісткі підприємства «мігрують» разом з персоналом. Отже, ефективність американського підходу відбивається не тільки в економічному піднесенні США, її технологічному розвитку, а й у залученні в країну в якості мігрантів кваліфікованих працівників.

Одним із дієвих інструментів з реалізації цілей та завдань міграційної політики є цільові програми. Вони являють собою структурований підхід до досягнення конкретних результатів, наприклад, як ізраїльська програма Алія. Суть програми полягає в заохоченні осіб, які належать до єврейської національності переїхати до держави Ізраїль. Держава бере на себе обов'язок з надання інформаційної підтримки, допомоги в підготовці документів, а також інтеграції та адаптації новоприбулих в ізраїльське суспільство. До того ж Ізраїль надає різні пільги та підтримку, включно з допомогою у вивченні державної мови, професійною перепідготовкою, підтримкою в пошуку роботи та житла, а також фінансовою допомогою на перший час після переїзду («Кошик абсорбції»). Такі програми забезпечують чітку орієнтацію на результат і дають змогу сфокусуватися на вирішенні конкретних міграційних питань. Системне вивчення та можливе адаптування успішних практик Ізраїлю у сфері міграційної політики може надати Україні цінні інструменти для ефективного розв'язання міграційних проблем. Проте важливо враховувати українську специфіку та розробляти стратегії, направлені на сприяння повернення мігрантів на батьківщину та їхньої реінтеграції в суспільство у повоєнний період.

Варто констатувати, що в сучасній Україні інструменти міграційної політики, які повинні бути спрямовані на залучення мігрантів та на збереження наявних цінних «людських ресурсів», не використовуються. Аналіз чинного міграційного законодавства та законопроектів, що знаходяться на розгляді в Верховній Раді України, свідчить про те, що питання міграції є «питанням не на часі». Така ситуація вже породила в країні міграційну кризу. Так, на початок 2024 року Україна фактично втратила мігрантами 10 млн. своїх громадян. При цьому потік мігрантів не вичерпується і багато в чому, особливо для окремих категорій громадян, набув характеру масової втечі.

Висновки

Дослідження теоретичних засад та методологічних підходів міграційної політики є різнобічним процесом, що вимагає комплексного аналізу та глибокого розуміння процесів міграції, їх взаємодії з різними сферами суспільного життя. Важливість такого підходу зумовлена тим, що міграційна політика не є ізольованою, вона тісно пов'язана із соціально-економічним розвитком держави, культурним розмаїттям, національною безпекою, міжнародними відносинами тощо. Визначення ключових складових міграційної політики дає змогу не тільки розробити та реалізувати ефективну й результативну модель вітчизняної міграційної політики, а й оцінити вплив кожної її складової на різні сфери життєдіяльності держави. Нами було встановлено, що для визначення сутності міграційної політики слід використовувати системний підхід. Розроблення міграційної політики має враховувати економічні тенденції,

демографічні зміни, політичні та соціальні настрої в суспільстві тощо. Усе це вимагає не тільки глибокого планування, а й гнучкості виробленої політики, щоб вона могла адаптуватися до мінливих умов, викликів сьогодення та майбутнього. Тільки така міграційна політика зможе слугувати інтеграції та адаптації мігрантів, їх соціальному захисту, сталому розвитку, безпеці тощо. Глибоке розуміння теоретичних засад та методологічних підходів міграційної політики є ключовим для створення ефективної, справедливої та сталої системи управління міграційними процесами, що в остаточному підсумку сприятиме загальному благополуччю та розвитку суспільства.

Ми вважаємо за потрібне акцентувати увагу на тому, що багато проблем, які сприймаються в сучасній міграційній політиці та міграційному процесі як щось нове, насправді такими не є і, за докладання відповідних зусиль, можуть бути виокремлені з історії людства. Обізнаність про події, що вже колись відбувались, є не просто бажаною, а й критично необхідною передумовою для: побудови ефективної сучасної міграційної політики; розв'язання існуючих на сьогодні міграційних проблем. Міграційний процес на українських теренах можна поділити на окремі глобальні періоди, кожен з яких має: по-перше, унікальні характеристики, що визначаються формами і масштабами міграції, внеском у соціокультурну динаміку суспільства, рушійними силами тощо; по-друге, змістовні особливості, що відображають конкретні прояви міграційного процесу в його матеріальному потоці. Загалом нами було виокремлено чотири таких періоди: період Середньовіччя; імперський період; радянський період; період незалежності. Не варто стверджувати, що еволюція міграції, міграційного процесу лінійно рухається до збільшення їх пізнавальної чи прикладної значущості. Проте, з часом зазнає змін семантика та змістовний аспект майже всіх їх складових елементів, що актуалізує необхідність постійного переосмислення та адаптації практичних підходів до управління міграційними процесами та вибудовування міграційної політики.

На підставі вищевикладеної позиції, наші подальші наукові розвідки будуть спрямовані на пошук характерних особливостей міграційного процесу, а також механізмів формування та управління міграційною політикою на українських теренах у рамках виокремлених нами глобальних періодів. Вивчення включатиме детальний розбір як структурних, так і функціональних аспектів міграційних явищ, з особливим акцентом на політичні, соціальні та економічні прояви, що визначали й формували міграційні потоки, а відповідно й міграційну політику в зазначені історичні періоди. Це дасть змогу отримати комплексне розуміння динаміки міграційних процесів, особливостей формування міграційної політики, взаємозв'язку міграції з іншими суспільними процесами в історичному ракурсі.

Abstract

The essence of the concept of "migration policy" is considered. It is noted that to clarify the essence of the migration policy, a systematic approach should be used, which includes the study of the following constituent elements: conceptual basis, regulatory (normative) base, institutional structure and tools for the implementation of the migration policy. Determining the key components of the migration policy makes it possible not only to develop and implement an efficient and effective model of the domestic migration policy, but also to assess the impact of each of its components on various spheres of the state's life. In this context, migration policy is a complex structured system that contains agreed ideas, goals, strategies, as well as measures, resources, mechanisms, and tools that interact with them, which together enable the state to regulate migration processes.

A deep understanding of the theoretical foundations and methodological approaches of migration policy is key to creating an effective, fair and sustainable system of managing migration processes, which will ultimately contribute to the general well-being and development of society. Migration processes should be considered as an integral object of the state administration system, which requires the creation of certain conditions for maintaining migration within socially acceptable frameworks, in particular, ensuring both social protection of migrants and representatives of the society receiving migrants.

It was established that the development of migration policy should take into account economic trends, demographic changes, political and social attitudes in society, etc. All this requires not only deep planning, but also the flexibility of the developed policy so that it can adapt to changing conditions, challenges of the present and future. Only such a migration policy will be able to serve the integration and adaptation of migrants, their social protection, sustainable development, security, etc.

Список літератури:

1. Бабенко О.Г. Міграційна політика Української держави на сучасному етапі (політологічний аспект): дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Бабенко Олексій Георгійович. – Київ, 1997. – 195 с.
2. Габрелян А.Ю. Вектор розвитку України: дилема вибору / А.Ю. Габрелян // Матеріали конференцій. – МЦНД, 2021. DOI: 10.36074/mcnd-19.02.2021.lawgov.02.
3. Габрелян А.Ю. Аналіз сучасного стану ринку робочої сили в світі та в Україні / А.Ю. Габрелян // Траєкторія науки. – 2020. – № 6 (10). – С. 2001-2013.
4. Денисюк С.Ф. Напрямки розвитку міграційної політики в Україні / С.Ф. Денисюк – Х.: Форум права. – 2008. – № 3. – С. 111-115.
5. Мосьондз С.О. Державна міграційна політика в сучасній Україні (адміністративно-правовий аспект): автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Мосьондз Сергій Олександрович. – Київ, 2003. – 21 с.
6. Сітнікова Н.П. Підходи до визначення якості життя для використання у процесі стратегічного планування соціально-економічного розвитку / Н.П. Сітнікова // Агросвіт. – 2012. – № 17. – С. 49-53.
7. Шапоренко О.І. Державна міграційна політика: шляхи регулювання та принципи / О.І. Шапоренко // Право та державне управління. – 2019. – № 2 (35). – Том 2. – С. 252-257.
8. Шевцов А.Л. Державне регулювання міграційних процесів як основна функція міграційної політики // А.Л. Шевцов // Серія: Державне управління. – 2013. – № 3 (43). – С. 41-46.
9. Pylypchenko, O., & Semenets-Orlova, I. Features of Germany's Migration Policy in the Second Half of the XXth Century – the Beginning of the XXIst Century. *University Scientific Notes*, 2023, 3-4 (93-94), 4-17.

References:

1. Babenko, O.H. (1997). Migration policy of the Ukrainian state at the current stage (political aspect). Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Habrelian, A.Yu. (2021). Vector of development of Ukraine: dilemma of choice. *Materialy konferentsii. MTsND*. DOI: 10.36074/mcnd-19.02.2021.lawgov.02 [in Ukrainian].
3. Habrelian, A.Yu. (2020). Analysis of the current state of the labor market in the world and in Ukraine. *Trajectory nauky*, 6 (10), 2001-2013 [in Ukrainian].
4. Denysiuk, S.F. (2008). Directions of migration policy development in Ukraine. Kh.: Forum prava, 3, 111-115 [in Ukrainian].
5. Mosondz, S.O. (2003). State migration policy in modern Ukraine (administrative and legal aspect). *Avtoref. Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

6. Sitnikova, N.P. (2012). Approaches to determining the quality of life for use in the process of strategic planning of social and economic development. *Ahrosvit*, 17, 49-53 [in Ukrainian].
7. Shaporenko, O.I. (2019). State migration policy: ways of regulation and principles. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, 2 (35), 2, 252-257 [in Ukrainian].
8. Shevtsov, A.L. (2013). State regulation of migration processes as the main function of migration policy. *Seriia: Derzhavne upravlinnia*, 3 (43), 41-46 [in Ukrainian].
9. Pylypchenko, O., & Semenets-Orlova, I. (2023). Features of Germany's Migration Policy in the Second Half of the XXth Century – the Beginning of the XXIst Century. *University Scientific Notes*, 3-4 (93-94), 4-17 [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Семенець-Орлова І.А. Міграційна політика: поняття, сутність, методологія формування та економічні аспекти / І.А. Семенець-Орлова, О.О. Пилипченко // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. – 2024. – № 2 (72). – С. 5-12. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No2/5.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.02.2024.1. DOI: 10.5281/zenodo.11238018.

Reference a Journal Article:

Semenets-Orlova, I.A. Migration Policy: Concept, Essence, Formation Methodology and Economic Aspects / I.A. Semenets-Orlova, O.O. Pylypchenko // *Economics: time realities. Scientific journal*. – 2024. – № 2 (72). – P. 5-12. – Retrieved from <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No2/5.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.02.2024.1. DOI: 10.5281/zenodo.11238018.

